

Predrasude jače od zakona

Kolašinka **Sladana Bulatović** prvi petomjesečni posao, nakon više od decenije, dobila je prošle godine u okviru projekta koji je lokalna NVO *Natura* realizovala u njenom gradu uz finansijsku podršku Zavoda za zapošljavanje (ZZZ). Krupne zdravstvene nevolje te četrdesetodvogodišnjakinje, zakomplikovala je jedna neuspješna operacija, pa je, godinama tražila posao. Iza nje je, sjeća se s gorčinom, težak i ponižavajući period od naknade za tuđu pomoć i njegu te materijalnog obezbjeđenja porodice. Napokon je lani dočekala posao u jednoj keramičarskoj radionici, što je trajalo pet mjeseci, a nedavno je, kroz sličan projekat ponovo angažovna.

„Čak iako ne uspijem da dobijem radno mjesto poslije ovog projekta, zadovoljna sam. Poslije mnogo godina, tokom kojih sam bila vezana za kuću, pa i zaboravila mnoge radne vještine stečene u mladosti, ovo je prilika koju izuzetno cijenim. Znam da osobe slične meni, sa smanjenim radnim sposobnostima, poslodavci nerado primaju u radni odnos. Ne nadam se da će se takav stav uskoro promijeniti“ – kaže **Sladana Bulatović**.

Visok je stepen predrasuda prilikom zapošljavanja osoba s invaliditetom (OSI), ocjenjuju i u Zavodu za zapošljavanje. To je njihovo iskustvo tokom minulih nekoliko godina od kada je donesen Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema. Od tada je i ZZZ u obavezi da raspiše,

Tokom minule četiri godine kroz projekte Zavoda za zapošljavanje stalni radni angažma dobila je samo 131 osoba sa smanjenim radnim sposobnostima. Trud, propisi i mnogobrojne olakšice za poslodavce nemaju mnogo uticaja na one koji mogu da pruže šansu invalidima da rade

najmanje jednom godišnje, javni poziv za unapređivanje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje lica s invaliditetom.

Projekti se na teritoriji cijele Crne Gore, objašnjava načelnica Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom **Enesa Rastoder**, finansiraju i realizuju preko grant šema.

„Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom propisane su mjere i aktivnosti u cilju olakšanog zapošljavanja i obezbjeđivanja njihove konkurentnosti na tržištu rada. Prije svega, misli se na mjere profesionalne rehabilitacije i

subvencije koje se nude poslodavcima koji zaposle lica s invaliditetom“ – kaže ona.

Javnim pozivom za finansiranje projekata za zapošljavanje osoba s invaliditetom propisani su uslovi koje podnosilac predloga projekata mora ispuniti. Najmanje trajanje radnog angažmana osoba s invaliditetom tokom trajanja projekta je pet mjeseci. Od prošle godine, postavljen je i dodatni uslov za podnosioc predloga projekata koji se odnosi na zapošljavanje nakon završetka projekta.

„Podnosilac predloga projekta koji planira nabavku opreme i materijala u svrhu otvaranja novih radnih mjesta u iznosu od najmanje 10.000 eura, u obavezi je da nakon završetka projekta zaposli najmanje dvije osobe u trajanju od 12 mjeseci“ – objašnjava načelnica Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom.

Brojke nakon realizacije projekta nijesu fascinantne. Neznatan broj osoba sa smanjenom radnom sposobnošću je dobio priliku da zasnuje stalni radni odnos. Tokom trajanja projekata zaposlene su 432 osobe s invaliditetom, na radnim mjestima nakon završetka projekata ostalo ih je svega 131. I uz činjenicu da je ograničen broj poslova koje invalidne osobe mogu obavljati, jasno je da je glavni problem nerazumijevanje i nedostatak senzibiliteta kod poslodavaca.

„Još postoji visok stepen predrasuda kod poslodavaca kada je riječ o zapošljavanju osoba s invaliditetom. Svi poslodavci koji zaposle lice s invaliditetom imaju pozitivna iskustva te zasnivaju radni odnos s ovim ljudima na duži vremenski period, odnosno na neodređeno vrijeme. ZZZ, ipak, bilježi porast broja poslodavaca koji zapošljavaju osobe s invaliditetom i pretpostavlja se da će se taj trend rasta nastaviti“ – očekuje Rastoder.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom propisane su subvencije za poslodavce voljne

Slađana Bulatović:
 „Čak iako ne uspijem da dobijem radno mjesto poslije ovog projekta, zadovoljna sam. Poslije mnogo godina, tokom kojih sam bila vezana za kuću, pa i zaboravila mnoge radne vještine stečene u mladosti, ovo je prilika koju izuzetno cijenim. Znam da osobe slične meni sa smanjenim radnim sposobnostima, poslodavci nerado primaju u radni odnos. Ne nadam se da će se takav stav uskoro promijeniti“

da radno angažuju tu osjetljivu populaciju. Između ostalog, imaju pravo na subvenciju zarade lica s invaliditetom, bespovratna sredstava za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada, učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta u radu zaposlenog, kreditna sredstva pod povoljnim uslovima za kupovinu mašina, opreme i alata potrebnog za zapošljavanje lica s invaliditetom. Ipak, samo rijetki shvataju na pravi način koliko su važne šanse koje pružaju ljudima koje bolest ometa da budu ravnopravni na tržištu rada.

U Radiju *Mojkovac*, prošle godine, kroz projekat *Talas jednakosti*, tokom jedanaest mjeseci, za poslove tonskog snimatelja i montažera obučeno je i bilo zaposleno pet osoba s invaliditetom. Projekat je realizovan uz finansijsku podršku ZZZ, u partnerstvu s Udruženjem hendikepiranih *Srce* i javnim ustanovama iz tog grada. Sugrađane s invaliditetom za poslove u radiju obučavala su četiti predavača teorijske i praktične obuke.

„Na taj način pokazana je iskrena briga o osobama s invaliditetom. Prvi put u *Mojkovcu* neko se iz privatnog sektora zainteresovao za njihovo zapošljavanje. Stalni posao tonskog realizatora dobilo je jedno lice. Cilj projekta, koji je uspješno sproveden, jeste osposobljavanje za rad osoba s invaliditetom i njihova integracija u društvenu zajednicu. ZZZ je finansirao osam, a radio tri mjeseca obuke“ – kažu u toj medijskoj kući.

Naviknuti na diskriminaciju i nebrigu, u NVO *Srce* tvrde da je i jedan stalno zaposleni ogroman korak ka prevazilaženju barijera. Predsjednik organizacije **Duško Rakočević** kaže da bi primjer tog lokalnog radija trebalo da slijede mnogi poslodavci.

Direktor NVO *Natura* **Mikan Medenica** siguran je da je mnogo poslova na kojima mogu biti angažovane osobe sa smanjenom sposobnošću.

„Moramo biti svjesni da sugrađanima s ograničenim sposobnostima treba dati šansu. Ti ljudi imaju pravo na rad, dosta je poslova koje mogu kvalitetno obavljati uz pomoć ili bez asistenata. Nadam se da će ovo što radimo imati dalekosežne efekte“, očekuje Medenica.

U nevladinom sektoru pronašli su način i da dokažu da za OSI ne postoje ograničenja da se bave nekim granama poljoprivrede, kao što je pčelarstvo. Ljetos je završen trening „OSI – lideri u pčelarstvu“, a polaznici su bili iz Danilovgrada, *Mojkovca*, *Berana* i *Petnjice*.

Pored edukacije, svih 20 mladih pčelarki i pčelara dobilo je po 10 pčelinjih društava s košnicama, vrijednu pčelarsku opremu i potrošni materijal, a po završetku projekta pčele i pčelarska oprema postaju njihovo trajno vlasništvo. Finansijska podrška za taj projekat obezbijedena je iz evropskih pretpristupnih fondova. Korišćenje tih sredstava, naglašavaju u nekoliko udruženja, način je da se što više osoba s invaliditetom angažuje kako bi mogli zarađivati za sebe.

Dragana ŠĆEPANOVIĆ